

MERKEZİMİZİN BİR YAYINI İÇİN YAZILMIŞ TANITMA YAZISI HAKKINDA...

Türk Bilim Tarihi Kurumu Haber Bülteni, Sayı:3, Nisan 1992'de kitap tanıtma yazıları arasında yayınlanan Melek Dosay'ın *Kereci'nin 'İlel Hesâb El-Cebr ve'l-Mukâbele Adlı Eseri* başlıklı doktora tezinin tanıtımı ve eleştirisi yapılmıştır. Böyle bir geleneğin başlatılmış olmasını takdirle karşılıyorum. Ancak, yukarıda söz konusu edilen tanıtma yazısında doğru olmayan bazı noktalar tesbit edilmiştir. Benim gözetimim altında hazırlanan bir doktora tezi olması hasebiyle bunlara cevap vermeyi bir görev olarak kabul ediyorum.

Eleştiri I)'de "... İlk dikkatimizi çeken husus, İslâm Dünyasında ilk cebir kitabını kimin yazdığı konusunda verilen bilgilerdir. Birinci sahifede, İslâm Dünyasında ilk cebir kitabının Abdülhamid ibn Türk, 22. sahifede ise El-Ĥârezmî, 29. sahifede de yine Abdülhamid ibn Türk tarafından yazılmış olduğu belirtilmiştir. Bu hususun kaynak gösterilerek açıklığa kavuşturulması faydalı olurdu" deniyor.

Cevap I) İslâm Dünyasında ilk cebir kitabının yazarı olarak uzun süre Ĥârezmî kabul edilmiştir. Ancak Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı'nın *Abdülhamid ibn Türk'ün Katışık Denklemlerde Mantıkî Zaruretlere Adlı Yazısı ve Zamanın Cebri* adlı yayını ile yeni bir durum ortaya çıktı. Yazılış tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber Abdülhamid'in Cebir kitabının Ĥârezmî'ninkinden önce kaleme alınmış olabileceği ihtimalini gündeme getirdi. Sarıh bir tavır alınmamış olması bundan kaynaklanmaktadır.

Eleştiri II)'de "... Kitabın hiç olmazsa bir yerinde Kereci'nin tam adının zikredilmesi ..." deniyor.

Cevap II) Kereci'nin kendisi eserinin başında tam adını vermiştir. Bakınız; s. 61 "... Ebû Bekr Muhammed ibn el-Ĥasan (Ĥüseyn) el-Kereci (Kerhî) el-Ĥâsib ..."

Eleştiri III)'de "... Kereci'nin eserlerinin orijinal adlarının verilmesi ..." deniyor.

Cevap III) Verilmesi uygun olabilirdi, ancak bu herhangi bir zarureti de içermemektedir.

Eleştiri IV)'de "... İslâmî eser ve yazar adlarında milletlerarası transkripsiyona uyulması ..." deniyor.

Cevap IV) Arapça eser ve yazar adları için Atatürk Kültür Merkezi Dergisi *Erdem*, cilt 1, sayı 1, Ocak 1985, s. 5'teki transkripsiyon çizelgesine uyulmuştur. Esasen milletlerarası transkripsiyondan da ne kastedildiği anlaşılamamaktadır. Brockelmann'ın transkripsiyonu mu? İslâm Ansiklopedisi'nin transkripsiyonu mu? Sarton'un transkripsiyonu mu? Hangi uluslararası transkripsiyon?

Eleştiri V)'te "... Bazı yazma eserler için verilmesi unutulmuş kütüphane ve numaralarının ilâve edilmesi ..." deniyor.

Cevap V) Eserde kullanılmış olan iki yazmanın kütüphane numaraları bibliyografyada verilmiştir.

Eleştiri VI)'da "... Makalelerin dergi içinde işgal ettikleri sahife numaralarının verilmesi ..." deniyor.

Cevap VI) Makalelerin dergi içinde işgal ettikleri sahife numaralarının bibliyografyada verilmesi uygun olurdu. Ancak bunun yerine getirilmesi zorunlu değildir. Esasen Dosay kullandığı sahifelerin numaralarını ayak notlarında belirtmiştir.

Eleştiri VII)'de "... ve şekille ilgili benzeri eksikliklerin giderilmesinin eserin yeni bir baskısı yapılırken düşünülmesi gereken hususlar olduğu inancındayız" deniyor.

Cevap VII) Böyle bir deyim kullanılması son derece sakıncalıdır, çünkü daha pek çok hataların olduğu izlenimini uyandırmaktadır. Ne olduğu bilinmediği için yönlendirici bir niteliği olmadığı gibi, cevap verme imkânı da vermemektedir.

Eleştiri VIII)'de "... Yazarın vardığı 'Kereci'nin cebir denklemleri için gösterdiği geometrik ispatları İlel Hesâb adlı risalesinde analitik alana kaydırmış olduğu' sonucu (s. 79), daha önce matematik tarihçileri tarafından ortaya konulmuş olan bir sonuç (bkz. Rashed, R., "Al-Karajî", *Dictionary of Scientific Biographies*, c. 7, New York 1973, s. 240-246) ise de ..." deniyor.

Cevap VIII) Dosay'ın Sonuç bölümünde vardığı "Kereci'nin cebir denklemleri için gösterdiği geometrik ispatları İlel Hesâb adlı risalesinde analitik alana kaydırmış olduğu..." sonucu, R. Rashed tarafından belirtilmiş ise de, Dosay İlel Hesâb'ın Arapça kritik metnini hazırlamış, Türkçe çevirisini ve bunun üzerinde incelemesini yaparak bu sonuca ulaşmıştır. Daha önce hiç kimse bu biçim bir çalışmayı yapmamıştır. Bu, matematik tarihi açısından takdirle karşılanacak bir durumdur. Böylece Dosay hiçbir kuşkuya yer vermeyecek bir sonucu sergilediği gibi, cebir metinleri üzerinde araştırma yapacaklara da gerek terminoloji, gerek metni çözüme açısından yararlı bir ürün ortaya koymuştur. Bir matematik tarihçisinden beklenen ideal düzeydeki bir çalışmayı gerçekleştirmiştir.

Eleştiri IX)'da "Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu tarafından basıma kabul edilen ve basılan bir eserde, bu eksiklik ve çelişkileri görmek bizim için oldukça şartırcı olmuştur" deniyor.

Cevap IX) Son derece zahmetli ve başarılı bir çalışma ve baskı için böyle bir cümlenin kullanılması, kullanan açısından şanssızlık ve sorumsuzluk olarak kabul ederim.

PROF. DR. SEVİM TEKELİ
Atatürk Kültür Merkezi Asli Üyesi